

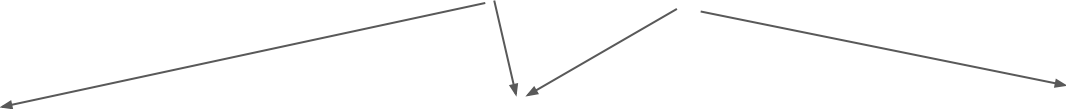
Königsbergi töredék és szalagjai

Nyelvtörténet I. gyakorlat

Oktató: Dr. Imrényi András

2020/2021/2. félév

Königsbergi töredék és szalagjai



- a kötet szennylapjául használták
- 9 sornyi magyar szöveget tartalmaz

4. És a végén valakik úgy szólának, hogy még soha nem történt olyan, hogy szűz (leány) gyermeket szüljön, s mégis szűz maradjon.

- XIII. századból származik
- egy későbbi században keletkezett kódexben maradt fenn
- A szöveg egyetlen, párbeszédekkel és monológokkal tarkított narratívát alkot, melynek középpontjában Mária áll.

1. Az elbeszélés időrendben halad.

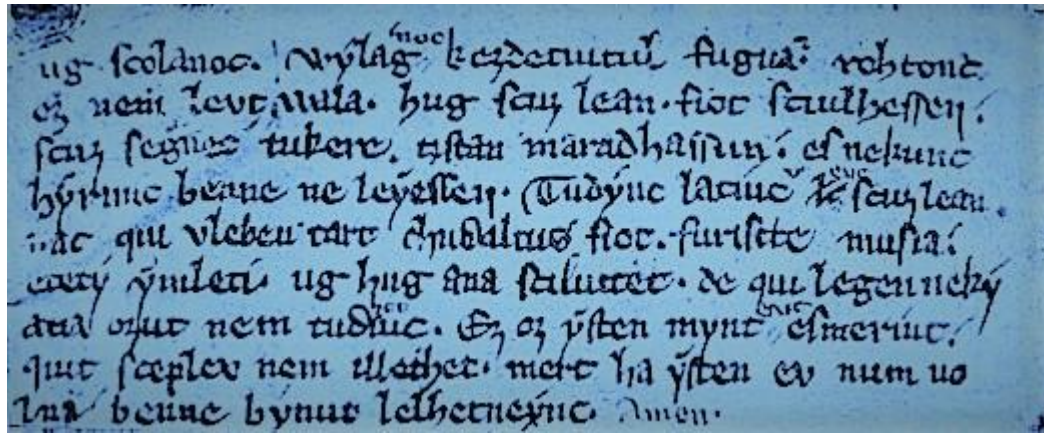
- a kötés megerősítésére szolgáló csíkként a kódex gerincére a bordák közé ragasztották
- 4 darab szalag, melynek mindkét oldalán van szöveg. Ezeket középtájon összeillesztve 10–11 csaknem teljes magyar sort ad ki.

2. Előlapjain Gábrriel angyal kiválasztásáról hallunk, akit Isten Názáretbe küld, s ezután találjuk az Angyali Üdvözlét leírását.

3. Hátoldalán Rómában folytatódik tovább a történet, ahol egy jósnő beszél Máriáról, aki egy látomásban mint gyermekét ölében tartó szűz jelent meg neki. Ezután valaki felkeresi a jászlat, s bepólyálva ott látja a kisdedet.

- A két rész **összetartozik**.
- XV. század — a kódex a Königsberg közelében fekvő **Wehlau ferences kolostorának** könyvtárában
- A **kódex újrakötéséhez** használták fel.
- **1863 — Töredék felfedezése** — Toldy Ferenc nevezte el Königsbergi töredéknek
- **Szalagokat** csak harminckét évvel később
- Paul Schwenke a Magyar Akadémia kérésére kiszedte a kódex kötéséből.— Többször Magyarországra hozták, és lefotózták.
- Az Akadémia és a Nemzeti Múzeum többszöri sikertelen megvásárlási kísérlete
⇒ a **töredékek Königsbergben maradtak**
- II. világháború — a könyvtár anyagát különböző más gyűjteményekbe próbálták menteni
⇒ a nyelvemlékeknek hosszú időre nyoma veszett
- 1984 — **Lengyelországi Toruń** egyetemének könyvtára — Töredék
- A Szalagok máig ismeretlen helyen vannak — megsemmisültek???

Königsbergi töredék



A nyelvemlék alatt kivágtam néhány betűt/betűkapcsolatot/szót, hogy ezzel is segítsen az olvasását.

ug	ug = úgy	ch	ch = cs	ymleti	ymleti = 'emteti, szoptatja'
hug	hug = hogy	qui	qui = ki	num	num = nem
noc	noc = -nak	u	u = u, ü, v	uo lna	uo lna = volna
sc	sc = sz	i	i = i, j	bynut	bynut = bünt
u	w = v	v	v = u, ü, v	sciluttet	sciluttet = szülöttet
y	y = i, j, h	g	g = g, gy	hyrunc	hyrunc = hírünk
ev	ev (eu) = ö	ana	ana = anya	scuz segnec	scuz segnec = szűzségnek
c	c = k (szó végén)				
				furiscte	furiscte = fűrisztje
				musia	musia = mosja

Elevenítsük fel a szófajtan, alaktan tudásunkat!

A mai magyar nyelv szófaji rendszere a MGr.-ból.

Szófaji felosztások szempontjai: a szó mondatbeli funkciója (A), a szó alaktani viselkedése (B), a szó jelentése (C).

I. Alapszófajok

Alapszófajokat helyettesítő szófajok (névmások)	Tulajdonképpeni alapszófajok	Átmeneti szófajú szavak (igenevek)
A. önállóan mondatrészek, de alig bővíthetők B. ragozhatók, képzők azonban csak kivételesen járulhatnak hozzájuk C. jelentésük indirekt denotatív jelentés	A. önállóan mondatrészek, bővítményeket vehetnek fel B. toldalékolhatók C. jelentésük „autoszemantikus jelentés” (kontextustól független, önálló, tartalmas jelentés)	A. önállóan mondatrészek, bővítményeket vehetnek fel B. toldalékolhatók C. jelentésük „autoszemantikus jelentés” (kontextustól független, önálló, tartalmas jelentés)
főnévi névmás: <i>én, maga, ez, ki?, ami, bárki, valami</i> melléknévi névmás: <i>olyan, ennyi, melyik?, amekkora, mindenféle, némely</i> csak ritkán kapnak toldalékot határozószói névmás: <i>itt, amikor, akárhogy</i>	ige: <i>megy, kinyílik, van</i> főnév: <i>asztal, sárkány, futás, szépség, tucat, kettő, Péter</i> melléknév (számnév is): <i>piros, harmadik, nagy</i> csak ritkán kapnak toldalékot határozószó: <i>reggel, rögvest, egyedül, ma, most</i>	főnévi igenév: <i>tanulni, lehullani</i> melléknévi igenév: <i>olvasó (fiú), olvasott, olvasandó (könyv)</i> nem toldalékolhatók határozói igenév: <i>futva, sietve, gondolván</i>

II. Viszonyszók

- A. önállóan nem mondatrészek, nem bővíthetők
B. általában nem toldalékolhatók
C, jelentésük vagy viszonyjelentés, vagy kommunikációs-pragmatikai jelentés

Morfológiai természetű szerkezetekben

segédige: a *fog* segédige, a *volna* igei segédszó, az állítmányteremtő létige: *vagyok, vagy, vagyunk, vagytok; volt, lesz; ill. marad, múlik*

segédigenév (kopula): *lenni, lévén*

névutó: *mellett, alatt*

határozóvá tevő mint: *Péter mint diák*

névutómelléknév: *(ház) melletti, (pad) alatti*

igekötő: *megnéz, befűz, kijár*

Nem morfológiai természetű szerkezetekben

kötőszó (szemantikai és szintaktikai kapcsolóelemek): *és, s, de, tehát, hogy, mert, bár*

partikula: *is, egyáltalán, ám; alig, jó (messze van), közel (két méter), majdnem; csak, csakis, csupán, leginkább, egyedül (ő), főképp, kizárólag; se, sem; bár, csak, bárcsak, -e, ugye, vajon*

névelő: *a, egy*

tagadószó: *ne, nem*

III. Mondatszók

- A. önállóan nem mondatrészek, elkülönülnek a mondategységtől, sőt önálló tagolatlan mondatok lehetnek; nem bővíthetők
B. nem toldalékolhatók
C. csak pragmatikai vagy modális jelentésük van

indulatszó: *óh!, brr!, au!, eh!, ah!, pfuj!, jaj!*

interakciós mondatszó: *szervusz(tok), helló(sztok), csaó, adjisten, pá, agyő, amen, ühüm, igen, ja; hm, nos, ugye; na, ne, dehogyis, persze, hogyisne, hohó, pszt, nesze, hoci, csitt, hess, zsupsz, jöszte, lám, im*

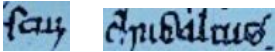
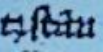
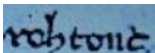
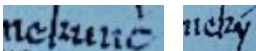
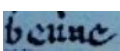
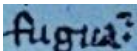
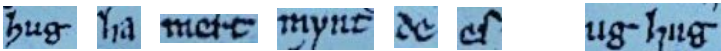
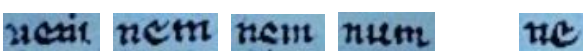
módosítószó: *talán, valószínűleg, esetleg, állítólag*

hangutánzó mondatszó: *bú, gá-gá, durr, bumm, csatt*

A nyelvemlékben szereplő szavak morfológiai csoportosítása

I G E	szólának	szólának (elbeszélő múlt)
	lett vala	lett vala (régmúlt)
	szólhatnak maradhatnak legyenek lehetnek	-hat/-het
	mondjuk látjuk ismerjük	-juk/-jük
	tart	tart
	járhatja muszáj vagy lehet	-ja, -i
	legyen	legyen
	volna	volna (feltételes mód múlt idő)
	lehetnének	lehetnének (feltételes mód jelen idő)

F Ö N É V	nyilag leány	-nak/-nek
	kezdetül	kezdete-től
	fioc bñuo	-t (tárgy rag)
	scuz seño	szűz-ség-nek
	tükere	tük(e)re
	hírme	hír-ünk
	ölben	öl-é-ben
	atja	atyja
	ana ysten scepleu leau	anya, isten, szeplő, leány

MELLÉKNÉV		szűz, csodálatos
		tisztán (mód-állapothatározói alak)
NÉVMÁS		őt, ő (személyes)
		ez, azt, az (mutató)
		ki, kit (vonatkozó)
		rajtunk
		nekünk, neki
		benne
IGENÉV		fogva (határozói)
KÖTŐSZÓ		hogy, ha, mert, mint(?), de, és; úgyhogy
MÓDOSÍTÓSZÓ		úgy
TAGADÓSZÓ		nem, ne

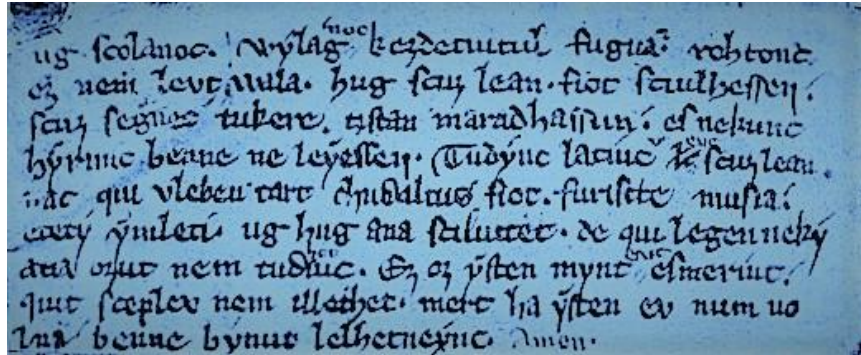
Nézzük meg, miről árulkodnak az egyes szavak/kifejezések!

- Ez a felosztás is arra utal, hogy már (szinte) minden szófaj megvolt.
- A Töredékben szerepel két olyan igeidő is, amely már kikopott a magyar nyelvből:
 - az elbeszélő múlt,
 - a régmúlt.
- Voltak képzők, jelek, és ragok.
- Az igéknél látjuk az alábbiakat:
 - határozott (tárgyas) ragozás,
 - feltételes mód,
 - igei személyrag.
- A főneveknél:
 - birtokos személyjel,
 - tárgyrag,
 - datívusi rag (részeshatározó eset),
 - helyviszonyragok:
 - inessivus (“belviszony eset”),
 - ablativus (“távolító külviszony eset”).

A többi a táblázatból kiolvasható.

És amit egyáltalán nem érintettem...

Minden egyes szót elhelyeztem az előző táblázatokban. Kivéve egyet.



Hova sorolható be vajon az **Amen** ?

(A megoldás megtalálható a diasorban.)